

OPTIMALIZACE ROSTLINNÉ VÝROBY V MARGINÁLNÍCH OBLASTECH - PROBLÉMY A VÝCHODISKA

Prof. Ing. Josef ŠROLLER, CSc.

Doc. Ing. Josef PULKRÁBEK, CSc.

KATEDRA ROSTLINNÉ VÝROBY, ČZU V PRAZE

Doc. Ing. Eva ROSOCHATECKÁ, CSc.

KATEDRA ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY, ČZU V PRAZE

V období od roku 1991 došlo v ČR k podstatným změnám ve struktuře rostlinné a živočišné výroby. Zatímco v kukuřičné a řepašské oblasti se stala rostlinná produkce základem rentability podniku (obiloviny, řepka), složitější je situace v podhorských a horských oblastech, které v produkci i kvalitě zrnin nemohou konkurovat. Při poklesu stavu skotu se tyto subjekty dostaly do ekonomických problémů, což je nutí ke změnám struktury, jak v rostlinné tak v živočišné produkci. Okamžité a nárazové změny „z roku na rok“ nemusí být nejlepším východiskem (např. kolísání produkce a prodeje brambor).

Snahou zemědělců je dosáhnout postupně takového výrobního zaměření, které by zajistilo rentabilitu i při snížení produkce s ohledem na nižší odbyt.

Základním postulátem konverze či optimalizace je skutečnost, že zemědělství představuje dlouhodobý výrobní cyklus, podléhající biologickým a klimatickým faktorům. Vlastní změny struktury rostlinné výroby musí být řešeny v souladu s měnící se strukturou živočišné produkce. Extenzita (optimalizace) v podhorských oblastech se nejlépe řeší na trvalých nebo dočasných travních porostech chovem masného skotu. K tomu směřuje i dotační politika MZe. Takové řešení zabraňuje i devastaci krajiny a má řadu ekologických aspektů (omezené hnojení a chemická ochrana).

Pokud chceme řešit optimalizaci jako nejvhodnější formu restrukturalizace marginálních oblastí musíme vycházet ze současného stavu zemědělských podniků. Ten je většinou charakterizován plošným rozšířením rostlinné produkce, která zaručuje lepší ekonomické výsledky (obilniny, řepka aj.) na úkor pícnin a okopanin i když nejsou respektována vhodná stanoviště.

V tomto krátkém sdělení je uvedena stručná charakteristika zemědělského podniku v okrese Ústí n. Orlicí v průměrné nadmořské výšce 450 m (rozsah 400 - 550), dříve uváděné PES 26. Podnik nyní hospodaří na 1014 ha zemědělské půdy, z toho je 742 ha orné půdy, 220 ha luk a 46 ha pastvin. Celkem 850 ha je půda se zvláštním režimem hospodaření (CHKO, pásma ochrany vodních zdrojů).

Tab. 1: Struktura rostlinné výroby

Plodina	Plocha (ha)	Procento z orné půdy	Ha výnos v t
Obilniny	373	50,3	3,93
Luskoviny	13	1,8	2,26
Řepka ozimá	71	9,6	2,04
Brambory	26	3,5	22,54 (sadba)
Len přadný	22	3,0	4,00 (stonky)
Víceleté pícniny	68	9,2	7
Ostatní (jednol. pícniny)	169	22,8	6,5

V živočišné výrobě je podnik zaměřen na chov skotu a prasat (skot celkem 700 ks, stav krav 399 ks, a prasat 781 ks). Dosahovaná denní užitkovost u dojníc je 12,48 litrů a průměrný denní přírůstek u jatečných prasat je 0,590 kg. Podnik produkuje především jatečná prasata - 161 430 kg v živé hmotnosti a mléko 1 710 095 l ročně.

Původní výměra podniku byla 2427 hektarů zemědělské půdy, z toho 1713 ha orné půdy. Zaměření podniku bylo na výrobu mléka a vepřového masa. Dosahované výsledky na jeden hektar u mléka činily 1 641 litrů a u masa 494 kg. Stávající produkce podniku po transformaci je 1686 l mléka a 168 kg masa na jeden hektar (podstatně nižší u masa). Značně se snížily výnosy ze zemědělské činnosti - 12 % činí výnosy z rostlinné výroby, 14 % z živočišné výroby a 74 % z nezemědělské činnosti (dřevařská výroba).

V rostlinné výrobě dosáhl podnik dobrých výsledků především v obilninách. Svědčí o tom nejen průměrný výnos, ale i odhad úrody (rozbor výnosových prvků před sklizní).

Tab. 2: Odhad úrody - výnosové prvky

Plodina	Počet klasů na 1 m ²	Počet zrn v klasu	HTS v g	Úroda v t/ha
Ječmen jarní	530	22,4	42,3	5,02
Ječmen jarní	360	22,9	41,8	3,44
Triticale	324	38,0	52,7	6,49
Triticale	255	34,8	51,8	4,60
Oves	374	28,6	36,4	3,89

Odhad úrody je vyšší než skutečná sklizeň. Rozdíl připadá na ztráty v letošním nepříznivém počasí (často opožděná sklizeň v deštivém počasí). Úroveň hnojení NPK (141,7 kg/ha) je v souladu s doporučením Vaňka a kol. (1995) pro trvale udržitelný rozvoj v těchto oblastech. Z jednotlivých výnosových prvků jsou největší rezervy v počtu klasů na plochu, jejich vyšší počet by měl podnik lepší agrotechnikou pozitivně ovlivnit. Nízký počet klasů v r.1996 byl nepříznivě ovlivněn především pozdním výsevem jařin - (začátek května) i vyzimováním části rostlin ozimů v dlouhé zimě. Hmotnost tisíce semen a počty zrn v klasu odpovídají podmínkám dané oblasti a roku 1996, nelze u nich očekávat výrazné změny.

Podnik dosahuje rentability především u jatečných prasat, veškeré obiloviny slouží k výrobě krmných směsí pro vlastní potřebu. Dojivost stáda neodpovídá současným stupňujícím se požadavkům na rentabilitu produkce mléka. Tato skutečnost je navíc komplikována klesajícím odběrem mléka zpracovatelů a stagnací farmářských cen. Podnik má dobré předpoklady pro chov skotu bez mléčné produkce. Má vybudovaný pastevní areál, dobré výnosy píce na orné půdě, v oblasti jsou dostatečně vysoké roční srážky (750 mm).

Pro pokračující potíže v odbytí mladého chovného skotu, stagnující cenu mléka, včetně klesajícího odběru mléka zpracovateli, navrhujeme především postupnou změnu zaměření v chovu skotu. V první etapě (cílový rok 1998) změnit zaměření následovně:

- 300 kusů nejlepších dojnic ponechat pro produkci mléka
- 100 kusů dojnic křížit s masným typem skotu.

Tímto opatřením se změní struktura produkce mléka a masa následovně:

Při stoupající dojivosti z 12,48 litrů na krávu a den na 13 litrů u zbývajících 300 dojnic bude produkce mléka 10 423 500 litrů za rok (oproti původní produkci 1 710 095 l v roce 1995). Stoupne produkce hovězího masa o 61 tun (především mladých zvířat). Produkce hovězího masa přinese tržbu 1 899 tis. Kč, snížení tržeb v důsledku nižší výroby mléka bude 2 006 tis. Kč. Dosažená ztráta 107 tis. Kč by měla být pokryta dotací na krávy bez mléčné produkce.

V této etapě nebude nutné měnit strukturu rostlinné výroby, neboť potřeba krmiv bude zabezpečena při současném poměru ploch a dosahovaných výnosů.

Řešeno v rámci grantu NAZV 6352:

„Optimalizace struktury rostlinné výroby v marginálních oblastech.“